

Crkve. Posebnu odliku ima Dalla Costa što se osjećao Hrvatom, iako potomak talijanske obitelji, a to mu je dalo volju da napiše za svoju braću hrvatske glagoljaše »Zakon Czarkovnik«. On čisto kaže, da knjigu predaje »narodu momu«. A teško bi se Dalla Costa i sklonio da napiše ovu knjigu, tešku i po sadržaju i po jeziku, da se nije osjećao Hrvatom.

Zasluga je O. Vučemila što je arhivskom građom dokazao da je Dalla Costa rodom iz Sinja, a ne iz Splita, kako se dosada mislilo.

Radnja o. Vučemila ima vrijednost povijesnu i pravnu. Nema prostora da tu vrijednost opširnije opišem: Svakako tko pročita i sam ovaj izvod — dobit će dojam da je pisac i povijesno i pravno dao nešto nova; povijesno zanimljiva, a pravno poučna.

Ima nešto u čemu se ne bih složio s piscem. Ivanišević i još neki smatraju da je Dalla Costa napisao svoje djelo po nagovoru nadbiskupa Garanžina za pitomce glagoljaškoga sjemeništa u Pribu. Pisac to ne isključuje, ali kako za to nije našao nijedan arhivski podatak, on misli da je djelo prvotno napisano baš »Za glagoljaško duhovništvo«, jer su baš glagoljaši bili oni koji nisu poznavali drugih jezika.

Po mišljenju o. Vučemila Dalla Costa je prvotno sam od svoje volje htio dati priručnik prava svećenicima glagoljašima jer nisu poznavali drugih jezika, i u tu svrhu napisao je na hrvatskom jeziku »Zakon Czarkovnik«. Htio je baš učiniti uslugu »momu narodu«. Tek drugotna svrha bila je, po o. Vučemilu, sjemeništa u Pribu.

Meni se naprotiv čini da mu je prvotna i motivna svrha bila sjemeništa u Pribu, a drugotna »glagoljaško duhovništvo« u domovini Hrvatskoj.

Ako to mišljenje donosi Ivanišević, rodom Poljičanin i glagoljaški pop, izgleda da je to tradicija kod glagoljaškoga duhovništva. Ako Dalla Costa nije bio od nadbiskupa nagovoren, teško bi se sam odlučio na tako zamašno djelo u ono doba. I nevjerovatno je da bi prvi samovoljni njegov rad bio baš toliko djelo — »Zakon Czarkovnik«. Ljubitelji znanosti počnu s malim djelima i završe s velikima. A Dalla Costi je ovo djelo, koliko znamo,

prvo i zadnje. Da se Dalla Costa svojom odlukom odlučio na ovaj veliki rad, on bi ga puno bolje i znanstvenije obradio, i to onda kad je bio profesor i dok je bio svjež u predmetu. A sam o. Vučemilo zapaža: »stiče se dojam da je pisac užurbano radio i djelo prebrzo spremio za tisak; a to se u više navrata odrazilo na samom djelu«. A djelo je napisano dok je bio generalni vikar u blizini nadbiskupa.

A to se može tumačiti tim, što mu je netko barem moralno naredio da to djelo napiše. Što nam netko naredi, to radimo s manjom pažnjom nego ako sami odaberemo.

Zasluga je o. Vučemila da je iznio iz zaborava autora prvog crkvenoga prava kod Hrvata, koji je i s pravom ubrojen među »Zasluzne Hrvate«.

K. N.

AMBROGIO DONINI, Pregled povijesti religija, Zagreb 1964, str. 287.

Naslov ne odgovara sadržaju ove knjige. To nisu niti »Obrisi povijesti religija«, kako doslovno glasi naslov talijanskog originala. Sam pisac kaže da je to studija (str. 177), istraživanje (str. 243), ali s posve određenom svrhom: pokazati naravni postanak kršćanstva. Pisac nije mogao do drugog zaključka ni doći, kad se postavio na marksističko stajalište da je religija samo odraz ekonomskih i društvenih uvjeta. A s druge strane za početak religije uzео je vrlo ograničenu pojavu kao što je totemizam, za koju etnolozi još nisu uopće sigurni da li ima neko religiozno značenje. Sto ne spada u taj sklop piscu je u kršćanstvu sve mit, legenda, priča, čak i sv. Pavao i apostoli. A jer se društveni razvoj odvijao po cijelom svijetu u jednakim etapama, nema u kršćanstvu ništa novoga što se ne bi već negdje drugdje pojavilo. Kako to konkretno izgleda, evo jednog primjera. Za starokršćanski simbol ribe pisac kaže: »... riba je prije nego je ušla u kršćansku simboliku bila 'totem' različitih plemena palestinskih ribara i s prelazom na razvijenije oblike društvenog života preobrazila se u personificiranog

boga« (str. 42). To bi bilo njegovo tumačenje grčke riječi ihtys, koja sadrži početna slova grčkih riječi: Isus Krist Božji Sin Spasitelj. Na drugom mjestu piscu je dostatna samo sličnost dvaju slogova imena maloazijskog božanstva Sabazija i nadimka Jahveovog Sabaot da nastanu »neobično isprepleteni oblici hebreizma i orijentalnih kultova« (str. 167). U tom duhu iskorišteni su i kumranski nalazi. No pisac osjeća teškoće svoga izlaganja. Ako je »mit o spasenju« samo klasni pojam robovlasničkog društvenog uređenja, onda je čudno da on ustraje i u drugim društvenim uređenjima (str. 171). Zbog određenog piščevog stajališta ne može se dobiti niti vjerna slika drugih svjetskih religija, o kojima se raspravlja. Ne želimo ulaziti u raspravu s pojedinostima na brojnim stranicama ove knjige. No pisac sam osjeća jednostranost svoga prikazivanja, kad u uvodu obračunava s prvobitnim monoteizmom kako ga je kod najstarijih primitivnih naroda dokazao o. W. Schmidt i radovi bečke kulturno-historijske škole. Za njega je 12 debelih svezaka Schmidtova djela »Der Ursprung der Gottesidee« samo »romansirana historija religioznog razvoja čovječanstva« (str. 18)! Piscu je izbjeglo da se i često citirani Pettazzoni nije mogao oduprijeti činjenicama toga Schmidtova djela te priznaje opstojnost prvobitnog monoteizma. Religija je samostalna kulturna pojava neovisna od svake vrste gospodarstva, a Katolička Crkva je najbolji spomenik Kristovu historijskom opstanku. O sobni razlozi mogu sprječiti da se ne prizna prava istina, kako je vidljivo u ovoj knjizi.

S. Doppelhammer

N. M. WILDIERS: **Teilhard de Chardin** — drugi Bošković. S francuskog preveo Dr. Rudolf Römer, Đakovo, Strossmajerov trg br. 5. Kod nas se ponekad piše o de Chardinu, pa će i ovaj prijevod biti od koristi. U BS objelodanjen je dublji pogled u problematiku o Teilhardu god. 1963, br. 2, str. 96. pod naslovom »Slučaj Teilhard de Chardin, napisan od M. Škvorc.

J. D.

P. PLATON PLASAJEC OFM: **Sve-tački vijenac**, II dio, Slavonski Brod 1966. U knjizi se nalaze propovijedi za svetačke blagdane. Pisac upozorava kako se kod nekih pastira duša širi sistematsko omalovažavanje štovanja svetaca, u duhu ikonoklazma ili praktičnog protestantizma. Uputno je imati pri ruci propovijedi o svecima koji se kod nas obično svecanje slave. Kult se svetaca preporuča, on je koristan, pa su potrebne i propovijedi. Djelo se naručuje kod pisca: Karlovac, Trg M. Tita 7, cijena 8,50 n. d.

N. D.

P. PLATON PLASAJEC OFM: **Ne-djeljna riječ**. I dio, Slavonski Brod 1966. To su propovijedi za sve nedjelje, od prve adventske do šeste po Uskrsu. Pisac ih prikazuje kao »priprost kruh, ne za visoko slušateljstvo, nego za Božji puk. Nekada je to bijeli kruh, a nekada najpriprostiji crni kruh za Božju sirotinju«. Djelo se naručuje na istu adresu i uz istu cijenu kao gore.

N. D.

QUAESTIUNCULAE MORALES*

1) *Smijemo li izricati sudove o Kristu koliko je nosilac ljudske naravi prescindirajući od božanske naravi u istoj božanskoj hipostazi? Ako smijemo, možemo li u Kristu s gledišta ljudske naravi naći vrhovni razlog za tumačenje moralnog reda* DP str. 178—179.

Na to sam odgovorio u BS 1964, str. 56—7, 65—66 i u DP str. 174—175. Pitanje spada na kristologiju, ovdje se primjenjuje na način izražavanja, a presudno je za odgovor na postavljeno pitanje.

Utjelovljena Riječ subsistira u dvostrukoj naravi, ujedinjenima inconfuse, inconvertibiliter, sine permixtione, pa tako moramo i govo-

*) Uz napis glasila Dobri Pastir (Sarajevo 1966) str. 177—195. Osvrćem se samo na pitanja koja mogu ući u objektivnu moralnu problematiku.